

ресурсів, перспективність ринку, покращуються позиції щодо умов ведення бізнесу. Проте правову та адміністративну інфраструктуру, систему державного регулювання потрібно вдосконалити з урахуванням сучасних реалій.

Література

1. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dkpr.gov.ua/info/1455>.
2. Бакиджанов А. Инвестиционная привлекательность региона: методические подходы и оценка / А. Бакиджанов, С. Филин // Инвестиции в России. – 2002. – № 5. – С. 11-20.
3. Буднікова Ю.В. Інвестиційна привабливість як економічна категорія / Ю.В. Буднікова, О.М. Таряник // Вісник Хмельницького національного університету : зб. наук. праць. – 2011. – № 2, т. 1. – С. 125-128.
4. Буров В.Ю. Понятие "инвестиционная активность и ее состояние на современном этапе" / В.Ю. Буров // Вестник экономистов ЗабГУ : электрон. науч. журнал. – 2012. – № 3. [Электронный ресурс]. – Доступный с http://vseup.ru/static/articles/Burov_1.pdf
5. Головатюк В.М. Проблемно-ориентированные подходы в оценке инвестиционной привлекательности социально-экономической среды в контексте инновационного развития / В.М. Головатюк, В.П. Соловьев. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.iee.org.ua/files/alushta/02-dolovatyuk-problemno-or.pdf>.
6. Гончаров В.М. Інвестиційна привабливість підприємства: сутність та фактори впливу / В.М. Гончаров, М.М. Білоусова // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Сер.: Економічні науки. – 2012. – Вип. 4. – Том 3. – С. 31-35.
7. Грицайчук В.Ф. Інвестиційна привабливість регіону в умовах трансформації економіки України / В.Ф. Грицайчук. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.donduet.ua>.
8. Діяльність суб'єктів малого підприємництва Львівщини : стат. зб. // Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2012. – 102 с.
9. Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://irc.gov.ua/ua/Poshuk-v-YeDR.html>.
10. Зелена книга малого бізнесу України 2012 / Д.В. Ляпін, В.І. Дубровський, О.М. Піщуліна, О.П. Продан. – К. : Вид-во Ін-ту власності і свободи, 2012. – 124 с.
11. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України / В. Марцин // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2007. – № 5 (71). – С. 52-53.
12. Мозгов А.О. О некоторых терминах, используемых в инвестиционных процессах / А.О. Мозгов // Инвестиции в России. – 2002. – № 6. – С. 48-50.
13. Савлук О.В. Концептуальні підходи до визначення інвестиційної привабливості регіону // Вісник Хмельницького національного університету : зб. наук. праць. – 2011. – № 5, т. 2. – С. 241-245.
14. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та шляхи його покращення / Н. Савчук // Демократичне самоврядування : наук. вісник. – 2011. – Вип. 8. – С. 22-31.
15. Статистичний щорічник України за 2012 рік // Державна служба статистики України. – К. : Вид-во ТОВ "Август трейд", 2013. – 552 с.
16. Фатеева О.И. Формирование методического подхода к оценке инвестиционной активности строительного предприятия : дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – "Экономика и управление народным хозяйством" / О.И. Фатеева. – Тюмень, 2007. – 149 с.
17. Феєр О. Аналіз методологічного інструментарію оцінки інвестиційної привабливості об'єкта інвестування / О. Феєр // Економічний аналіз. – 2009. – Вип. 4. – С. 151-154.
18. Череп А.В. Інвестиційно-інноваційна діяльність як фактор ефективного розвитку підприємства / А.В. Череп, А.М. Ясир // Вісник Хмельницького національного університету : зб. наук. праць. – 2009. – № 1. – С. 159-161.

Скрипка Т.А. Инструменты построения системы обеспечения инновационного развития малого и среднего предпринимательства

Раскрыты суть и взаимообусловленность ключевых дефиниций инвестиционной сферы. Рассмотрены важные инструменты инновационного развития – инвестиционная активность, инвестиционный потенциал. Проанализированы количество субъектов

предпринимательской деятельности, их финансовые результаты в разрезе величины и отраслей. Инвестиционная активность представлена в сравнении с некоторыми странами. Эффективность привлечения государственных механизмов отслежена на основании изменений рейтингов статуса Украины с точки зрения международных консалтинговых агентств. Определен ряд нерешенных проблем: нестабильность финансового сектора экономики, формальный подход в создании инфраструктуры малого предпринимательства. На основании проведенного анализа сделан вывод о необходимости создания условий для интеллектуализации экономики. Предложены саморегулирование, корегулирование как новые средства усиления инвестиционной активности.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, инвестиционная политика, инновационное развитие, малое и среднее предпринимательство.

Skrypko T.O. Tools for Building Support System for Innovative Development of Small and Medium Business

The essence of interdependence and definitions of key investment areas are represented. The important tools of innovation are supposed to be the following: investment activity, and investment potential. The number of businesses, their financial performance in terms of size and industry are analyzed. Investment activity is presented in comparison with some countries. The effectiveness of public mechanism involvement is traced on the basis of changes in the ratings of Ukraine's status in the terms of international consulting agencies. A number of unsolved problems such as the instability of the financial sector and a formal approach in the creation of infrastructure for small business are outlined. The need to create conditions for the intellectualization of the economy is proved to exist. A self- and co-regulation as a new means of enhancing investment activity are proposed.

Keywords: investment climate, investment attraction, investment policy, innovation development, small and medium business.

УДК 336.02 Здобувач Ю.І. Турянський, канд. екон. наук, доц. – Львівська КА

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто теоретичні підходи до визначення поняття "податкова політика" та обґрунтовано власне бачення категорії. Визначено місце податкової політики в суспільному розвитку. З'ясовано суть і характерні ознаки складових елементів податкового механізму, узагальнено його зміст як системного явища. Доведено важливість застосування окремих елементів податкового механізму у формуванні централізованих грошових фондів держави для виконання нею своїх функцій і завдань, регулювання соціально-економічного розвитку суспільства, обсягів споживання і нагромадження суб'єктів підприємницької діяльності.

Ключові слова: податкова політика, податковий механізм, планування, регулювання, контроль.

Постановка проблеми. Особливим гравцем ринкової економіки є держава. Маючи у своєму розпорядженні цілий арсенал різноманітних важелів, вона може як сприяти суспільному розвитку, так і обмежувати його. Одним із найпотужніших інструментів державного впливу на економіку є податки. Податки як історично найдавніша фінансова категорія не лише забезпечують формування дохідної частини бюджету, а й безпосередньо впливають на діяльність платників. Але в Україні податки не виконують покладених на них функцій. Недосконалість податкової системи, її податковий тягар змушує учасників рин-

ку приховувати свої доходи, йти в тінь, що згубно впливає як на стан державних фінансів, так і на реальний сектор, пригнічує процеси економічного відтворення. Вказане ставить нові вимоги до формування державної регуляторної політики в податковій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання податкової політики перебувають у постійній увазі провідних вітчизняних науковців, серед яких: Й. Бескид, А. Крисоватий, Ю. Іванов, С. Лекарь, Я. Литвиненко, С. Лондар, В. Опарін, О. Тищенко, В. Федосов, С. Юрій та ін. Проте зазначимо, що стан теоретичного і методичного її рівнів свідчить про наявність багатьох невирішених питань, що підтверджує відсутність єдиного, загальноприйнятого підходу до визначення ключових термінів та процедур у сфері податкової політики.

Метою роботи є дослідження сутності та змісту податкової політики, обґрунтування її ролі в соціально-економічному розвитку держави та визначення ефективного механізму податкового регулювання економіки.

Результати дослідження. У науковій літературі сучасності сформувалось безліч підходів до визначення податкової політики, які умовно можна розділити на дві групи. Представники першої групи податкову політику розглядають як напрямок діяльності, а другої – як систему відносин. До першої когорти учених належить О. Василик, А. Крисоватий, С. Лекарь, С. Лондар, В. Федосов, В. Опарін та ін., до другої – Ю. Іванов, О. Тищенко, Я. Литвиненко.

Лондар С. виділяє передусім фіскальну функцію податків та твердить, що податкова політика – це "напрямок діяльності, що реалізується через визначений комплекс заходів і спрямований на мобілізацію фінансових ресурсів у доходну частину державного бюджету, місцевих бюджетів, державних цільових фондів у формі податків, зборів, обов'язкових платежів" [1]. Дещо ширший підхід застосовує А. Крисоватий, який звертає увагу на фіскальну і регуляційну функції податків і вважає, що податкова політика є особливим напрямком діяльності держави, що реалізується "у сферах запровадження, правового регламентування й організації справляння податків і податкових платежів, котрі є знаряддям розподілу та перерозподілу частини ВВП і формування централізованих грошових ресурсів" [2, с. 43]. Подібної позиції дотримується С. Лекарь [3]. Вважаємо це визначення не достатньо повним, однобічним, оскільки воно висвітлює лише одну сторону податкових відносин, котрі реалізуються в особі держави. На наш розсуд, поняття податкової політики є більш широким і його необхідно аналізувати не лише як важливу складову фінансової політики, але й як систему взаємин між державою і платниками податку.

Свою точку зору щодо змісту податкової політики має С. Юрій та Й. Бескид. Учені твердять, що податкова політика – це "діяльність держави в сфері встановлення, правового регламентування та організації збирання податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів" [4, с. 323]. Їхня точка зору нам також видається недостатньо повною, оскільки в наведеному визначенні йдеться лише про реалізацію фіскальної функції податків, і зовсім не розглядається податкова політика як інструмент впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Федосов В., В. Опарін та Г. П'ятаченко вважають, що "податкова політика – діяльність держави у сфері встановлення та стягнення податків, зокрема з формування державних доходів за рахунок постійних і тимчасових джерел, встановлення видів податків, платежів, об'єктів, ставок, пільг, механізму зарахування" [5, 48]. Таким чином, у визначення податкової політики учені вкладають діяльність, пов'язану із встановленням елементів податків, що є досить актуальним, оскільки від видів податків, рівня оподаткування, контролю за справами і сплатою податкових платежів, залежать результати діяльності держави у зазначеній сфері. Проте ми не поділяємо їхнього підходу в тій частині, в якій автори ототожнюють займи з податками, бо вважаємо, що це зовсім різні інструменти впливу держави на соціально-економічні відносини.

Ю. Іванов, О. Тищенко, Я. Литвиненко твердять, що податкова політика – це система відносин, які складаються між платниками податків і державою, а також стратегія їх дій у різних умовах ведення господарства і різних економічних системах [6]. Синтезуючи підходи учених, ми дійшли висновку, що податкова політика – це:

1. Складова фінансової політики держави, що виникає з приводу становлення і правового регламентування податків з метою розподілу та перерозподілу частини ВВП і формування централізованих фондів грошових ресурсів шляхом встановлення та зміни елементів податків (податкових ставок, бази оподаткування, податкових пільг, податкових санкцій, суб'єктів, об'єктів оподаткування тощо).
2. Система відносин між платниками податків і державою.

Здійснення податкової політики визначає, що податкові дії держави дадуть змогу їй не лише забезпечувати належне функціонування, а й використовувати свої ресурси та інструменти впливу для досягнення цілей суспільного розвитку. Реалізація поставленої мети передбачає виконання цілої низки завдань, які умовно можна поділити щонайменше на п'ять категорій:

- 1) фіскальні – перерозподіл частини вартості створеного ВВП на користь зведеного бюджету, цільових державних фондів, інших централізованих фондів у необхідних для виконання загальнодержавних конституційних зобов'язань обсягах;
- 2) економічні – ефективне державне регулювання національної економіки, підвищення темпів економічного зростання, ліквідація структурних диспропорцій суспільного відтворення, стимулювання інвестиційної діяльності;
- 3) соціальні – вирівнювання фінансової спроможності різнодоходних категорій громадян, підвищення рівня соціального захисту малозабезпечених верств населення, стимулювання інвестицій у розвиток людського капіталу;
- 4) міжнародні – виконання міжнародних фінансових зобов'язань держави, зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами, гармонізація митного оподаткування, недопущення подвійного оподаткування шляхом укладення відповідних міждержавних угод;
- 5) екологічні – охорона навколишнього природного середовища і забезпечення раціонального природокористування, створення компенсаційного механізму за користування природними ресурсами та видобуток корисних копалин, стимулювання інвестицій у збереження природного капіталу для майбутніх поколінь.

Виконання мети та завдань податкової політики забезпечується через податковий механізм. Послідовність податкового регулювання набуває вигляду: податкова політика – податковий механізм – соціально-економічні процеси (рис. 1). Внутрішній зміст податкового механізму визначається роллю податків у перерозподільчому процесі.

Рис. 1. Взаємозв'язок податкової політики і податкового механізму країни [7]

У науковій літературі податковий механізм розглядають у широкому, тобто в загальнотеоретичному та вузькому, тобто практичному аспектах. У першому разі податковий механізм – це організаційно-економічна категорія, яка відображає об'єктивно необхідний процес управління перерозподільчими відносинами, що виникають при одержавленні частини новоствореної вартості ВВП; регламентації системи податкових правовідносин. Складовими елементами податкового механізму є планування, регулювання та контроль.

Планування є важливою загальноекономічною функцією держави і невід'ємним елементом податкового механізму, при здійсненні якого ухвалюються необхідні політичні, фінансові і соціально-економічні рішення. Більш того, в умовах циклічних проявів фінансової нестабільності в економіці вдоскоалений інструментарій оперативного і перспективного планування покликаний вирішувати завдання передбачення і попередження негативних наслідків економічних потрясінь та забезпечення фінансової стійкості держави загалом [8]. Зміст планування полягає в управлінні економікою, яке здійснюється центральними органами державної влади та управління з урахуванням об'єктивно діючих економічних законів, шляхом збалансованого розвитку всіх галузей національної економіки і регіонів країни, координації економічних процесів відповідно до цільової спрямованості розвитку суспільного відтворення. Податкове планування підлягає законодавчій регламентації та здійснюється за чітко визначеною процедурою у певній послідовності (рис. 2).

У процесі фінансово-економічної діяльності щодо виконання запланованих обсягів податкових надходжень виникають певні відхилення і диспропорції. Це вимагає здійснення низки фінансово-економічних заходів шляхом оперативного втручання в процес виконання дохідної частини бюджету, тобто податкового регулювання. Податкове регулювання як процес базується на свідомому, активному й цілеспрямованому використанні регулювальної функції податків задля отримання певних соціально-економічних результатів через застосування

різноманітних податкових заходів – зміни ставок оподаткування, строків сплати податків, умов і порядку надання податкових кредитів, податкових канікул, податкових пільг тощо.

Рис. 2. Етапи податкового планування [10, С. 260]

Роль і місце податкового регулювання в системі державного регулювання економіки залежить від трьох основних чинників [9, с. 98]: ролі держави в регулюванні економічних процесів, чутливості економічного середовища до змін у сфері фінансних відносин та тієї частини національного продукту, рух якої опосередковується державою за допомогою фінансних інструментів. Податкове регулювання є наслідком дії регулюючої функції податків з притаманними йому суперечностями, які впливають з фінансової природи одержавлення частини вартості ВВП. Тому кінцевою метою такого регулювання є досягнення максимального балансу інтересів усіх суб'єктів оподаткування: держави в

особі уповноважених податкових органів та платників податків – фізичних і юридичних осіб.

Важливим елементом будь-якої галузі державного управління є податковий контроль. Податковий контроль – завершальна стадія планово-організаційної податкової роботи, а його безпосереднє призначення – систематична діяльність, спрямована на наближення фактичних обсягів виконання податкових надходжень до бюджету із запланованими показниками. Організація контролю є обов'язковим елементом управління суспільними фінансовими засобами, оскільки таке управління тягне за собою відповідальність перед суспільством. Саме об'єктивні потреби держави та органів місцевого самоврядування у грошових коштах вимагають забезпечення повного і своєчасного їх надходження у вигляді податків і зборів до бюджетів та державних цільових фондів [11].

З'ясувавши суть і характерні ознаки складових елементів податкового механізму, можемо узагальнити його зміст як системного явища. У цьому контексті податковий механізм – це сукупність прийомів, методів, праворганізації податкових відносин, з допомогою яких здійснюється широка система розподільчих і перерозподільчих відносин, формуються централізовані грошові фонди для виконання функцій і завдань держави, проводиться регулювання соціально-економічного розвитку суспільства, обсягів споживання і нагромадження суб'єктів підприємницької діяльності.

Податковий механізм охоплює всю сукупність правил, форм, методів оподаткування, починаючи від стадії планування податків і закінчуючи їх обліком та звітністю. До сфери його дії входить визначення категорій платників податків, об'єкта і джерела податку, одиниці виміру об'єкта оподаткування, переліку пільг і ставок; встановлення штрафних санкцій за податкові правопорушення; інші процедури теорії та практики нарахування й утримання податків.

Податкове планування, регулювання та контроль як послідовно-цілісний механізм організації податкових відносин прагматично поєднує два протилежних макроекономічних кроки – централізоване регулювання економіки та розвиток і розбудову ринкових відносин. З огляду на це можна стверджувати, що податковий механізм є вагомим інструментом для проведення державою цілеспрямованої економічної політики за умов вільної конкуренції й підприємництва; може стимулювати або, навпаки, дестимулювати економічний розвиток суспільства залежно від стратегії та тактики фінансової політики держави.

Висновки. Податкова політика є дієвим інструментом забезпечення сталого економічного зростання та фактором збалансування інтересів держави і суспільства. Податкова політика є важливою складовою фінансової політики і реалізується через установлену систему відносин між державою та платниками податків з тим, щоб забезпечити державі виконання покладених на неї функцій і дозволити їй використовувати свої ресурси та інструменти впливу для досягнення цілей суспільного розвитку.

Виконання основоположної мети податкової політики забезпечується через податковий механізм – сукупність прийомів, методів, праворганізації податкових відносин, що охоплюють усі стадії податкового процесу і впливають на

соціально-економічний розвиток країни, визначають баланс інтересів держави та суспільства. Тому питання розробки та реалізації ефективного механізму оподаткування є актуальними і мають повсякчас бути в центрі уваги провідних практиків та науковців.

Література

1. Лондар С.Л. Фінанси : навч. посібн. / С.Л. Лондар, О.В. Терешенко. – Вінниця : Вид-во "Нова книга", 2009. – 331 с.
2. Крисоватий А.І. Податкова система : навч. посібн. / А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш", 2004. – 331 с.
3. Лекарь С. Особливості розвитку податкової політики в Україні на сучасному етапі // Економіст : наук. журнал. – 2005. – № 4. – С. 29-30.
4. Юрій С.І. Бюджетна система України : навч. посібн. / С.І. Юрій, Й.М. Бескид, В.Г. Дем'янішин та ін. – К. : Вид-во НІОС, 2000. – 400 с.
5. Федосов В.М. Податкова система України : підручник / В.М. Федосов, В.М. Опарін, Г.О. Пятаченко та ін. – К. : Вид-во "Либідь", 1994. – 464 с.
6. Веремчук Д.В. Сутність податкової політики та її роль у державному регулюванні економіки. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/195/1/1.pdf>
7. Майбуров І.А. Теория и история налогообложения : учебник [для студ. ВУЗов], обучающихся по специальности "Налоги и налогообложение" / И.А. Майбуров. – М. : Изд-во ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 495 с.
8. Супруненко С.А. Податкове планування в управлінні державними фінансами. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7715/1/8.pdf>
9. Кравченко Л.А. Державне фінансове регулювання економіки в умовах ринкової трансформації : дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.01.01 – "Економічна теорія" / Л.А. Кравченко. – Сімферополь, 2002. – 211 с.
10. Попова Л.В. Теория и история налогообложения : учебник / Л.В. Попова, И.А. Дрожжина, И.А. Маслова, М.М. Коростелкин. – М. : Изд-во "Дело и сервис", 2011. – 368 с.
11. Шевчук О.Д. Особливості податкового контролю в Україні / О.Д. Шевчук, Д.С. Деркач. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Economics/7_845-98.doc.htm

Turiansky Yu.I. Tax Policy and the Mechanism of its Implementation

Рассмотрены теоретические подходы к определению понятия "налоговая политика" и обосновано собственное видение категории. Определено место налоговой политики в общественном развитии. Выявлена сущность и характерные признаки составляющих элементов налогового механизма, обобщенно его содержание как системного явления. Доказана важность применения отдельных элементов налогового механизма в формировании централизованных денежных фондов государства для выполнения им своих функций и задач, регулирования социально-экономического развития общества, объемов потребления и накопления субъектов предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: налоговая политика, налоговый механизм, планирование, регулирование, контроль.

Turiansky Yu.I. Tax Policy and the Mechanism for its Implementation

Some theoretical approaches to the definition of tax policy are studied. Author's vision of the category is provided. The place of taxation policy in social development is set. The essence and characteristic features of the constituent elements of the tax mechanism are found out, their content as a systemic phenomenon is summarized. The importance of individual elements of the tax mechanism in the formation of centralized states of funds to carry out its functions and tasks of regulation of social and economic development of society, the volume of consumption and accumulation businesses is proved.

Keywords: tax policy, tax mechanism, planning, management, control.